

Arkadiusz MACHNIAK

Uniwersytet Rzeszowski

Instytut Nauk o Polityce

machniakarkadiusz@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-8092-9973>

<https://doi.org/10.34739/dsd.2024.02.13>

RECENZJA MONOGRAFII KRZYSZTOFA MROCZKOWSKIEGO, *BEJRUT 1982, WARSZAWA 2024*¹

Szymon Niedziela pisze, iż: „Od kilkudziesięciu lat jednym z newralgicznych problemów w polityce światowej jest kwestia palestyńska. W dualistycznym układzie stosunków międzynarodowych wpisywała się ona w szerszy kontekst rywalizacji mocarstw na Bliskim i Środkowym Wschodzie. (...) Czynnikiem utrudniającym wyjście z impasu jest pogłębiający się antagonizm, często o charakterze interpersonalnym, na wewnętrznej scenie politycznej Autonomii: Hamas – Fatah. Sprawa Palestyny uległa szybkiej internacjonalizacji po drugiej wojnie światowej. Głównymi podmiotami zaangażowanymi w rozwiązanie sporu są: ONZ, Liga Państw Arabskich, Konferencja Islamska, Unia Europejska, Stany Zjednoczone i Rosja. Obecność uchodźców palestyńskich wpływała i nadal współkształtuje rzeczywistość polityczną w takich krajach, jak Liban, Jordania, Egipt i Syria. (...) Kwestia palestyńska wciąż pozostaje węzłem gordyjskim w jednym z najbardziej zapalnych regionów współczesnego świata”².

Podobnego zdania jest Karolina Zielińska, twierdząc, że: „Spór izraelsko-palestyński zaistniał jako część szerszego, trwającego od lat dwudziestych XX wieku, a zwłaszcza od 1947 r. (kiedy to Narody Zjednoczone przyznały Izraelowi prawo do ogłoszenia niepodległości) konfliktu między Żydami i Arabami. Natężenie konfliktu izraelsko-arabskiego, szczególnie w wymiarze militarnym, maleje od przegranej przez państwa arabskie wojny z Izraelem w 1973 r., a dzięki kolejnym układom międzypaństwowym kwestia ta jest stopniowo rozwiązywana: trwające spięcia z Syrią i Libanem wiąże się dziś przede wszystkim z wpływami irańskimi (zatem nie arabskimi, a perskimi i nie sunnickimi, a szyickimi) w tych państwach. Wraz z wykształceniem się palestyńskiego ruchu narodowego w drugiej połowie lat sześćdziesiątych i zdobyciem przezeń poparcia w latach siedemdziesiątych znaczenie sporu izraelsko-palestyńskiego wzrosło zarówno dla Izraela, jak i opinii światowej – wyodrębnił się on z tego szerszego konfliktu i powoli zajął jego miejsce. Proces pokojowy z Oslo (pierwsza połowa lat dziewięćdziesiątych) doprowadził do budowy zrębów niezależnych władz palestyńskich, jednak na drodze do niepodległości Palestyny – zgodnie z przedstawioną przez ONZ w 1947 r. i wielokrotnie

¹ K. Mroczkowski, *Bejrut 1982*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2024, ss. 273.

² S. Niedziela, *Kwestia palestyńska: eskalacja konfliktu 2008-2009*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni” 2009, nr 2, s. 69-70.

potwierdzaną przez społeczność międzynarodową wizją utworzenia dwóch państw dla dwóch narodów – stoją liczne przeszkody”³.

Fakt zawarcia pokoju pomiędzy Izraelem i Egiptem oraz Jordanią nie doprowadził do analogicznych umów z Libanem, Syrią czy Palestyńczykami. Rząd południowego sąsiada państwa Izraela jest zbyt słaby, aby skutecznie przeciwstawić się Hezbollahowi. Organizacja ta nadal nie dopuszcza możliwości rokowań pomimo zmniejszenia liczby i intensywności ataków. Władze Syrii nie zgadzają się na stabilizację sytuacji w regionie bez zwrotu Wzgórz Golan oraz rozwiązania kwestii palestyńskiej. Wśród samych Palestyńczyków nastąpiły głębokie podziały po śmierci Jasera Arafata w 2004 r. Dziś faktycznie mamy do czynienia z dualizmem władz Autonomii Palestyńskiej – Hamas w Strefie Gazy oraz Organizacja Wyzwolenia Palestyny, a w szczególności Fatah na Zachodnim Brzegu. W praktyce nie ma szans na zjednoczenie i rozsądną politykę ukierunkowaną na pojednanie i pokój, głównie ze strony fundamentalistów⁴.

Dr hab. Krzysztof Mroczkowski, prof. UR, w książce „Bejrut 1982” po raz kolejny w swoich badaniach naukowych poddaje analizie określony epizod w konflikcie izraelsko-palestyńskim. Jest to jego kolejna książka poświęcona tematyce stosunków żydowsko-palestyńskich⁵.

Recenzowana praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz indeksu osób i geograficznego. Przygotowana została w ujęciu chronologiczno-tematycznym, dzięki czemu układ pracy jest logiczny, umożliwiając zapoznanie się z przebiegiem konfliktu pomiędzy Palestyńczykami a Izraelitami. Książka opracowana została w oparciu o rzetelną kwerendę dostępnych materiałów, z jakimi zapoznał się K. Mroczkowski nie tylko w Polsce, ale również w trakcie pobytów naukowych w Anglii czy też Izraelu. Na bibliografię pracy składają się źródła publikowane, prasa, wspomnienia niepublikowane i wywiady, wspomnienia i dzienniki publikowane, opracowania, artykuły. W tym zakresie nie można przedstawić Mroczkowskiemu uwag co do rzetelności doboru materiałów wykorzystanych do napisania pracy.

Zdaniem Mroczkowskiego Liban oraz Bejrut były miejscem skomplikowanego konfliktu międzynarodowego, przebiegającego na linii Damaszek – Tel Awiw. W kulminacyjnej chwili przedmiotowych zdarzeń mających miejsce w latach osiemdziesiątych XX wieku rywalizacja między poszczególnymi ugrupowaniami religijnymi oraz połączone konflikty: palestyńsko-izraelski i arabsko-izraelski zbiegły się, generując wyjątkowo krwawą i niebezpieczną strefę działań wojennych w tym okresie. Mroczkowski sygnalizuje już w ramach wstępu niezwykle skomplikowane tło polityczno-ekonomiczno-społeczno-religijne regionu z uwzględnieniem partykularnych wpływów państw ościennych i mocarstw światowych. Wstęp do pracy zawiera jasny i logiczny przekaz o jej celu, założeniach i metodach badawczych.

³ K. Zielińska, *Palestyńskie wyzwania Izraela. Tożsamość państwa, kryzys przywództwa i „nowy” Bliski Wschód*, „Prace Ośrodka Studiów Wschodnich”, nr 82, Warszawa 2021, s. 7.

⁴ M. Jadwiszczok, *Pierwsza wojna izraelsko-arabska 1948 roku i jej wpływ na formowanie się Izraelskich Sił Obronnych*, Poznań 2010, s. 5.

⁵ K. Mroczkowski, „*Phynny olów*”. *Izraelska operacja wojskowa w Strefie Gazy 2008-2009*, Tarnowskie Góry 2014, tenże, *Wojna i „Pokój dla Galilei”*. *Militarne i polityczne konfrontacje Organizacji Wyzwolenia Palestyny i Państwa Izrael na terytorium Libanu w latach 1970-1985*, Rzeszów 2018, tenże, *Bitwa o Karameh 1968*, Tarnowskie Góry 2023, tenże, *Operacja „Oliwne Liście” 1955*, Tarnowskie Góry 2024.

Rozdział I – „Liban – górzysty kraj i jego problemy”. Mroczkowski skrupulatnie analizuje uwarunkowania narastającego konfliktu izraelsko-palestyńskiego w Libanie. Pokazuje jego wielowątkowość i moment kulminacyjny, jakim był rok 1982. Opisuje relacje Izraela z Libanem po 1947 r., państwami ościennymi oraz światowymi graczami sceny politycznej, słusznie sygnalizując problem pojawiającego się zagrożenia komunizmem na terenie Bliskiego Wschodu. Zasadnie ukazuje niezwykle skomplikowane determinanty religijne, etniczne, kulturowe, społeczne, gospodarcze sytuacji zewnętrznej i wewnętrznej Libanu i Izraela. Wykazuje, w jaki sposób sukcesywny wzrost liczebny diaspory palestyńskiej od co najmniej lat 70. XX wieku zmienił sytuację wewnętrzną oraz zewnętrzną Libanu – kraju postrzeganego w regionie i nie tylko jako państwo spokojne, zamożne i względnie demokratyczne. W Libanie pojawiła się znaczna liczba zdeterminowanych politycznie Palestyńczyków, w naturalny sposób zaburzając porządek publiczny i prawny tego państwa. Mroczkowski zauważa, że Palestyńczycy pewni poparcia miejscowych muzułmanów krok po kroku rozwijali działalność Organizacji Wyzwolenia Palestyny, której rdzeń stanowili zdeterminowani i gotowi do walki młodzi ludzie. Powodowało to, iż OWP rosła w siłę i zaczęła stanowić ogromny problem dla Libanu i sąsiedniego Izraela.

Rozdział II – „Plan Sosny”. Autor poświęcił go na opisanie zawiłych relacji pomiędzy różnymi ugrupowaniami paramilitarnymi działającymi w Libanie, wskazując, jaką politykę balansowania pomiędzy nimi prowadził jednocześnie Izrael. Doświadczenia militarne Izraela stanowiły podstawę planu o kryptonimie „Sosny”. Jego założenia opracowano już w 1980 r., a plany studialne przyszłej operacji wojskowej były gotowe na wiele miesięcy przed jej rozpoczęciem. W znacznej części bazowały na doświadczeniach operacji „Litani” z 1978 r., zawierały jednak bardziej ambitne założenia, włącznie ze starciem z OWP oraz siłami zbrojnymi Libanu i Syrii. Z tego rozdziału jasno wynika, że istniały rozbieżności w kołach wojskowych i politycznych Izraela w związku z zatwierdzeniem i ewentualną realizacją tego planu, gdyż liczne grono wysokich rangą oficerów izraelskich zgłaszało wiele uwag dotyczących zdolności operacyjnej i faktycznych zamiarów sił potencjalnego przeciwnika. Autor sporo miejsca poświęcił kwestii zabiegów dyplomatycznych i działań wywiadu poprzedzających planowaną operację. Odpowiednio ukazał również zestawienie bojowe sił zbrojnych Izraela oraz OWP i falang palestyńskich, podkreślając, że ówczesna armia Izraela była jedną z najlepszych w tym czasie nie tylko w regionie, ale i na świecie, a jej dodatkowy atut stanowiło ogromne doświadczenie bojowe.

Rozdział III – „Operacja «Pokój dla Galilei»”. Jest to dokładny opis przygotowania i działań taktycznych w ramach operacji „Pokój dla Galilei”. W sposób szczegółowy Mroczkowski analizuje i przedstawia wszystkie aspekty przebiegu przedmiotowej operacji: jej przygotowania, użytych poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, koordynacji działań i ich efektów. Autor zadbał o szczegółowe ukazanie detali cechujących działania wojenne, co jest bardzo charakterystyczne dla historyków wojskowości, ale niekoniecznie interesujące dla przeciętnego czytelnika oraz historyków innych specjalizacji. Nie jest to zarzut wobec autora, lecz jedynie

uwaga ze strony piszącego te słowa, że pełne zrozumienie wielu aspektów szczególnie tego rozdziału wymaga gruntownej wiedzy z dziedziny rzemiosła wojennego.

Ponadto Mroczkowski zasadnie ukazuje działania maszyny dyplomatycznej i przedstawia m.in. oświadczenie radzieckiej agencji TASS, w którym władze ZSRR potępiły agresję Izraela skierowaną przeciw narodowi libańskiemu i palestyńskiemu oraz zażądały wycofania wojsk izraelskich. Sprzeciw dyplomatyczny zgłosiły władze Libii, Syrii, Arabii Saudyjskiej i innych krajów arabskich. Egipt i Arabia Saudyjska zainicjowały starania dyplomatyczne ukierunkowane na zakończenie okupacji Libanu przez Izrael i szybkie uregulowanie sytuacji zaistniałej w regionie. Wskazuje to na niezwykle silną pozycję w tej części świata Arabii Saudyjskiej oraz Egiptu, których działania dyplomatyczne były niezwykle istotne, bowiem w tym przypadku kraje te odgrywały rolę pośredników pomiędzy OWP a Zachodem, w tym USA, które negocjowały działalność OWP jako reprezentacji narodu palestyńskiego.

Rozdział IV – „Wojna na wyczerpanie”. Autor zaznacza, że klęska militarna OWP w starciu z regularnym wojskiem Izraela w znacznej części wynikała z faktu, że OWP przez kilka lat konsekwentnie budowała macierzyste siły zbrojne w południowym Libanie, wyposażając je w sprzęt ciężki i artylerię. Budowało to ważny wizerunek propagandowy OWP, ale zawodziły mechanizmy uzupełnienia własnych szeregów w wartościowy tzw. czynnik ludzki. Pod względem wyszkolenia i działań taktycznych OWP nie miała żadnych szans w starciu z regularną armią Izraela. Fatalnie zaważyły na tym wygórowane ambicje Arafata, który dążył do stworzenia regularnego wojska, łącznie ze strukturami lotnictwa i marynarki wojennej. Palestyńczycy mieli doświadczenie w działaniach dywersyjno-partyzanckich, ale gdy stanęli przeciwko armii Izraela, ponieśli dotkliwą klęskę. Mroczkowski nie unika drastycznych opisów zniszczeń Libanu, dramatów ludności cywilnej, kolejnego epizodu ogromnego kryzysu humanitarnego. Widać wyraźną analogię do obecnej sytuacji w Strefie Gazy i na Zachodnim Brzegu (recenzja była pisana w lipcu 2024 r. – przyp. A.M.). Sporo miejsca autor poświęca również na przeanalizowanie wewnętrznych rozgrywek politycznych w izraelskim obozie rządzącym i kołach wojskowych. Ciekawe jest zestawienie relacji politycznych i prywatnych na linii premier Izraela Menachem Begin – minister obrony Ariel Szaron. Operacja „Pokój dla Galilei”, skutkująca na terenie Libanu zajęciem Bejrutu oraz usunięciem z niego OWP, w sposób istotny wpłynęła na zmiany w układzie sił wojskowo-politycznych w tym kraju poprzez zdecydowane zwycięstwo nad OWP. Liban pomimo trudnej sytuacji wewnętrznej przez długi czas udzielał pomocy OWP. Izrael de facto „neutralizował” OWP i jej libańskich lewicowych sojuszników. Działania wojskowe polityczne Izraela skutkowały znacznym osłabieniem wpływów libańskiej lewicy i OWP. Izrael doprowadził do sytuacji, kiedy to sojusz libańskich sił lewicowych z OWP stał się wyjątkowo dyskusyjny.

W zakończeniu książki Mroczkowski stwierdza, że „W efekcie prawdziwe polityczne cele operacji „Pokój dla Galilei” nigdy nie zostały w pełni lub otwarcie wyartykułowane, co z kolei osłabiło kanały komunikacji i skutkowało niejasnym, nieokreślonym parametrem sukcesu politycznego. Podstawowy cel, którym miał być traktat pokojowy z Libanem w zamian za

pomoc w przejściu władzy przez maronitów, nie został osiągnięty, podobnie jak cel doraźny – usunięcie zagrożenia i odsunięcie struktur terrorystycznych na przynajmniej 40 km od granicy izraelsko-libańskiej. W zasadzie żadne z pierwotnych założeń planistycznych sformułowanych w poszczególnych wariantach operacji «Sosny» nie zostało osiągnięte. Oczywiście wyeliminowano OWP, usunięto Arafata i kilku innych przywódców ugrupowań palestyńskich z Libanu, ale nie osiągnięto niczego więcej”.

Zdaniem autora pracy, analizując oceny efektów przedmiotowej operacji, nie można pominąć aspektu humanitarnego, co ściśle było powiązane z efektami politycznymi i militarnymi. Jego zdaniem na podstawie dostępnych danych jest bardzo trudno jednoznacznie ocenić straty wśród cywilów. W tym zakresie istnieją niezwykle rozbieżne szacunki różnych źródeł i stron konfliktu. Píše on, iż w miarę precyzyjne dane podawane przez lekarzy amerykańskich pracujących w Bejrucie, a także informacje przekazywane przez wywiad Izraela, OWP i władze Libanu świadczą, że w samym Bejrucie zginęło 5-8 tys. osób. Działania zbrojne sił izraelskich w Bejrucie oraz w całym Libanie skutkowały zneutralizowaniem zagrożenia atakami ze strony OWP organizowanych z terenu Libanu. Jednak, co wynikało z wypowiedzi Arafata, obywatele izraelscy wcale nie byli bezpieczni.

To zagrożenie widzimy obecnie w kolejnej fazie konfliktu izraelsko-palestyńskiego. Według analityka Centrum Badań nad Bezpieczeństwem Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie Kamila Wysokińskiego: „Mimo dotychczasowej powściągliwości Iranu i libańskiego Hezbollahu w działaniach obecna odsłona konfliktu palestyńsko-izraelskiego ma niebezpieczny potencjał do eskalacji regionalnej, którego prawdopodobieństwo rośnie z każdym dniem konfrontacji”⁶.

BIBLIOGRAFIA

- Jadwiszczok Michał. 2010. Pierwsza wojna izraelsko-arabska 1948 roku i jej wpływ na formowanie się Izraelskich Sił Obronnych. Wydanie internetowe.
- Mroczkowski Krzysztof. 2014. „Płynny ołów”. Izraelska operacja wojskowa w Strefie Gazy 2008-2009. Tarnowskie Góry: Inforteditions.
- Mroczkowski Krzysztof. 2023. Wojna i „Pokój dla Galilei”. Militarne i polityczne konfrontacje Organizacji Wyzwolenia Palestyny i Państwa Izrael na terytorium Libanu w latach 1970-1985. Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski.
- Mroczkowski Krzysztof. 2018. Bitwa o Karameh 1968. Tarnowskie Góry: Inforteditions.
- Mroczkowski Krzysztof. 2024. Operacja „Oliwne Liście” 1955. Tarnowskie Góry: Inforteditions.
- Niedziela Szymon. 2009. „Kwestia palestyńska: eskalacja konfliktu 2008-2009”. Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni 2(178): 69-70.
- Zielińska Katarzyna. 2021. „Palestyńskie wyzwania Izraela. Tożsamość państwa, kryzys przywództwa i «nowy» Bliski Wschód”. Prace Ośrodka Studiów Wschodnich 82:7.

⁶ K. Wysokiński, *Droga donikąd. Obecna odsłona konfliktu izraelsko-palestyńskiego i jego potencjalne implikacje*, „Analiza Centrum Badań nad Bezpieczeństwem Akademii Sztuki Wojennej”, nr 5, Warszawa 2023, s. 1.

Wysokiński Kamil. 2023. „Droga donikąd. Obecna odsłona konfliktu izraelsko-palestyńskiego i jego potencjalne implikacje”. Analiza Centrum Badań nad Bezpieczeństwem Akademii Sztuki Wojennej 5:1.